Yayın bilgisi (Reference information): Erduran Nemutlu F., Çelik A., Sağlık A., Devecioğlu N.E., "Tarihi Kentlerde Dış Mekan Süs Bitkilerinin Kullanımı", V. Süs Bitkileri Kongresi, Yalova, Türkiye, 6-9 Mayıs 2013, cilt.1, ss.51-60

Tarihi Kentlerde Dış Mekân Süs Bitkilerinin Kullanımı

Füsun Erduran Nemutlu[1], Aysun Çelik[2], Alper Sağlık[1], Necla Ece Devecioğlu[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı B.
[2]Kocaeli Üniversitesi Arslanbey Meslek Yüksek Okulu Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı
fusunerduran@gmail.com

Özet

Tarihi nitelik taşıyan kentler, mekânsal ve yapısal olarak geleneksel, görsel değerler taşırlar ve kendilerine özgü karakterleri bir arada bütün olarak etkilidir. Bu nedenle bu çalışmada kent karakterinde bütünün önemli parçası olan süs bitkilerinin en doğru şekilde nasıl kullanılması gerektiği araştırılarak örnekler sunulmuş ve önerilerde bulunulmuştur.

Kent tasarımlarında işlev ve estetik olarak çok önemli etkilere sahip olan süs bitkilerinin tarihi nitelik taşıyan alanlarda kullanımı özenli bir çalışmayı gerektirmektedir. Öncelikle bitkisel tasarımların başarısı, bölge şartlarına ve alanın kimliğine uygun tür seçimi ile olabilir. Oluşturulacak kompozisyonlar alanın fiziki yapısına değer katabilmeli ve estetik etkiler yaratmalıdır. Sahip olduğu tarihi değerleri ile kimlik bulan kentlerde bu alanların tüm çevrelerinin bir bütün olarak düşünülmesi ve mekânsal algının vurgulanması için bitkisel tasarım ilkelerinin alana uygulanmasında tarihi nitelikleri dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Estetik, İşlev, Süs Bitkileri, Tarihi Kent

The Use of Out-Door Ornamental Plants in the Historical Urban

Abstract

Cities having historical essence carry traditional and visual values spatially as well as structurally, and their distinctive characters are effective as a whole. Therefore, it was investigated by giving examples and recommendations that how to utilize accurately the ornamental plants as an important part of the whole character of a city in this study.

It requires a rigorous study to use ornamental plants, in the historical places of a city, having very important effects functionally as well as esthetically in urban designing. First of all, it could be possible with the success of plant designs, selection of species which suitable to the identity of area and the conditions of region. The compositions to be formed should enrich the physical structure of region and create esthetic effects itself. All circumferences of such areas in cities having an identity because of its historical values to be thought as a whole, and also the historical compositions of the region should be taken into consideration during applying plant designing principles for emphasizing spatial perception.

Key Words: Esthetic, Function, Ornamental Plants, Historical Urban

Giriş

Geçmişin sosyo-kültürel yaşam biçimini, estetik duyarlılıklarını günümüze taşıyan tarihi çevreler, kentlerin ayrılmaz bir parçası durumundadır (Özdemir, 2007).

Ancak kentlerin büyümesi, birçok tarihî kentsel alanı köklü değişime uğratmaktadır. Kentleşme, bir yandan, yaşam kalitesini ve kentsel alanların geleneksel özelliklerini arttıran ekonomik, sosyal ve kültürel fırsatlar sunarken diğer yandan, kentlerin büyümesi ve nüfus yoğunluğuyla ortaya çıkan yönetilememiş değişimler, yer duygusunu, kentsel yapının bütünlüğünü ve toplumların kimliğini zedeleyebilmektedir. Bu nedenle bazı tarihî alanlar işlevselliklerini, geleneksel rollerini ve nüfuslarını kaybetmektedirler. (Unesco, 2011). Oysa özgün nitelikler taşıyan tarihi alanların günümüz yaşam koşullarıyla bütünleştirilerek yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması kent kimliğinin devamlılığı bakımından gereklidir. (Özdemir, 2007).

Somut ve somut olmayan bileşenleriyle kentsel miras, kentsel alanların yaşanabilirliğini arttırmada temel bir kaynaktır. Kentsel mirasın korunması, son yıllarda bütün dünyada önemli bir konu haline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı da tarihî çevre koruma ve yenileme çalışmaları kapsamında, tarihi çevrelerde koruma çalışmalarının yapı ve çevreleri ile birlikte ele alınması gerekliliğini ortaya koymak, tarihi nitelik taşıyan kentlerin dış mekanlarında kullanılacak süs bitkileri kullanımında dikkat edilmesi gerekenleri belirleyerek önerilerde bulunmaktır.

Kentsel Tarihi Çevre ve Önemi

Tarihi kent, tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların

oluşturduğu kent yerleşmeleridir (Çelik, 2004; Kuter, 2007). Kentlerimize kişilik veren, kentlilerin kendilerini kentle özdeşleştirebileceği, kentin yaşam mekânlarına dördüncü boyutu veren tarihi çevrelerdir. (Doratlı ve Önal, 2000; Koçan, 2010). Tarihi çevreler, geçmiş ile bugün arasında bağlantı kuran kültür varlıklarıdır. Bu kültür varlıkları yaşanıldığı döneme ait ipuçları ile geçmişimizi tanımaya ve anlamaya yardımcı olmaktadır (Çelik, 2004).

Tarihi çevreyi "Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi" şöyle tanımlamıştır: "Doğal ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlerdir." Tarihi çevreler, önemli olayların yaşandığı mekânlar olabileceği gibi, belirli bir dönemin sosyo-ekonomik, kültürel yapısına ve sanat anlayışına ilişkin mesajlar veren kent parçaları da olabilmektedir (Özyaba, 1999). Bu alanlar vasıtasıyla toplumların sosyo-kültürel yapıları, ekonomileri, gelenek-görenekleri, yönetimleri, teknoloji düzeyleri hakkında bilgi sahibi olunabilir (Kuter, 2007). Bu alanlar günümüzde sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyen ve bireyler arasındaki birlik duygusunun pekiştirilmesine yardımcı olan ortamlar sağlamaktadırlar. Yaşam koşullarının, geleneklerin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada kentsel tarihi mekânlar, geçmişte nasıl bir çevre içinde yaşandığını gösteren açık hava müzeleri olarak da düşünülebilir (Öztürk, 2006).

Tarihi çevreler kent kimliğine aşağıda belirtilen özellikleri ile etkili olurlar (Karadayı, 2000; Bozhüyük, 2007):

• Kentlerin okunabilirliğini sağlarlar,
• Özgündürler,
• Kent bölgesini ve kenti sembolize ederler,
•Toplumlara tarihlerini hissettirirler,
• Eski-yeni ilişkisini ortaya koyarlar,
•Taşıdıkları değerler ve biçimler açısından ortak bir dil oluştururlar,
• Kültürel sürekliliği sağlarlar,
•Anısal/duygusal ve kullanım değeri taşırlar,
•Kentlerin kuruluşunda çekirdek noktalarını oluştururlar.

Lennard (1995), kentin ve bölgenin tarihine uygun mimarisi olmasını o kentin yaşanabilir bir kent olmasının bir koşulu olarak görmüştür. Her kenti farklı kılan ve onun kimliğini yansıtan bir DNA sı vardır. Yani kent mimarisi, sokak düzeni, açık yeşil alanları ile kendine ait karakteri vardır (Özdemir, 2013).

Tarihi Çevre Koruma

Eruzun'a (1987) göre; tarihi çevrenin korunmasında üç temel amaç söz konusudur: Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması ve çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanması.

Kentsel yapıtlarda tarihe tanıklık eden eserleri tanımak ve diğerlerinden ayrı tutmak gerekir. Çünkü bu eserler, nesiller arasındaki devamlılığı sağlayan birer bilgi hazinesidir (Arel, 1994; Yılmaz, 2011). Günümüze kadar gelebilen bu tarihi eserleri, kendi oluşturduğumuz eserlerle birlikte gelecek kuşaklara aktarmak için onları ilk şekillerine uygun, ancak günümüz koşullarına adapte ederek onarmak, korumak ve kullanmak gerekmektedir (Madran, 1994; Yılmaz, 2011).

Anıtların yakın çevreleriyle bir bütün olarak korunması gerekliliği 1960'lı yıllardan sonra gündeme gelmiştir ancak yasal belirlemeler yapılmamıştır (Yazgan ve Erdoğan, 1992). Kültürel ve doğal varlıkların korunması ile ilgili 2863 sayılı yasa, 1983 yılında yürürlüğe girmekle beraber zaman içinde koruma uygulamalarında teknik anlamda yetersiz kalmıştır. Bu nedenle 2005 tarihinde 5226 sayılı yasa ile revize edilmiştir. Bu yasaya göre kentsel sit kapsamına giren bölgelerde Koruma Amaçlı İmar Planları hazırlanması ve uygulanmalar için yasal belirlemeler yapılmıştır. Sit alanları içindeki kültürel yapıyı sadece fiziki boyutu ile değil, sosyal ve ekonomik anlamda da inceleyen değerlendiren ve karar üreten bir misyon ortaya konulmuştur. Koruma planlarının sit alanı bütününde yapılması zorunlu tutulmuş ve hazırlanma sürecinde geniş katılımlı toplantılar düzenlenmesi ön görülmüştür. Koruma amaçlı imar planı ve çevre düzenleme projelerinin yapımına yönelik olan yasa ve yönetmelikte planların şehir ve bölge plancılarının müellifliğinde, içinde mimar, restorasyon uzmanı mimar, sanat tarihçi, arkeolog, sosyolog, peyzaj mimarı ve gerekli uzmanların bulunduğu planlama ekibince yapılacağı da belirtilmektedir (Gürkan, 2005). Kentsel koruma alanlarında yapılacak uygulamalarda yaşanan sorunların giderilmesi amacı ile proje birimleri, eğitim birimleri yanı sıra koruma uygulama denetim

büroları (KUDEP) kurulması uygun bulunmuştur. Ancak bu yapılanmanın içerinde peyzaj mimarlığı mesleğinin uygulamalarda yeterince yer almaması korunması gerekli alanların çevresi ile bir bütün olarak değerlendirilmesi konusunda boşluklar yaratmaktadır.

Tarihi çevrede yapılacak koruma planlamasında o çevrede yaşayanların gerçek ihtiyaçları ve istekleri de göz ardı edilmemelidir. Hedeflerin, alt hedeflerin ve eylem araçlarının seçiminde kullanıcılarla, gönüllü kuruluşlarla, meslek örgütleri ile ilişki kurularak bilgi iletişimi sağlanmalıdır (Eruzun, 1992; Kuter, 2007).

Tarihi Kentlerde Tasarım

Kentsel tasarım zaman ve mekân içinde yapılan hizmetler ile bunların karşılıklı ilişkilerinin tasarımıdır (Eckbo, 1969). Kentsel tasarım, kentlerde kaybolan birlikteliği yeniden kuracak, kentlerin yapılanması ve plan karaları arasındaki boşluğu dolduracaktır (Günay 1999). Kentsel tasarım kentsel görünüm bütünlüğü ile ilgilenmektedir ve üzerinde durulması gereken en önemli nokta görsel kalitedir (Relphe, 1987). Bu kalitenin sağlanabilmesi kent karakterini oluşturan tüm elemanların niteliği ile doğru orantılıdır.

Kentlerin karakterinin ana belirleyicileri: yapı yükseklikleri, yapı yoğunluk ve gruplaşmaları, mimari farklılaşmalar, yapı ve yapı gruplarının nitelik ve stili ile yol, sokak ağaçlandırmaları, bitkisel düzenlemeler, kentsel donatı elemanları, doğal ve yapısal elemanların birbiri ile ilişkileridir (Yazgan ve Erdoğan, 1992). Günümüzde tarihi kent karakterine sahip alanlarda tasarım, tarihi çevre koruma, yaşatma ve yenileme işlevlerinin tümünü içeren çok boyutlu özelliktedir ve yerel kimliğin ortaya konması, kentsel ve mimari dokunun korunması, yaşatılması hedeflenmektedir (Köse, 2007). Mevcut tarihi dokunun evrimi, bu evrim içindeki yapı biçimlenmeleri, insanların etkinlikleri, sosyo-ekonomik ve politik süreçleri dikkate alınarak tasarım yapılmaktadır (Çelik, 2004; Kuter, 2007).

Tarihi Kentlerde Yeşil Alanlar ve Önemi

Tarihi çevrede yer alan açık ve yeşil alanlar biçimleri ile yapıldıkları dönemin malzeme, üslup ve işçilik gibi dönem özelliklerini yansıtmaktadırlar. Ayrıca yeşil alanlar, kültürel, estetik, rekreasyonel, turistik ve ekonomik amaca hizmet etmekle birlikte tarihi eserin daha iyi değerlendirilebilmesini ve algılanmasını da sağlarlar. (Yazgan ve Erdoğan, 1992). Bu alanlarda gerçekleştirilecek tasarım çalışmalarında kentsel organize mekânlar arasında işlevsel ilişkiler kurulurken, tasarımda kullanılan canlı ve cansız kentsel donatı elemanları arasında da biçim, işlev ve estetik yönden bütünlük oluşturulmalıdır (Köse, 2007). Tarihi nitelik taşıyan alanlar kent sosyal yaşamı içinde kentlinin geçmişle bağını kuran, sağladıkları rekreasyonel potansiyel ile kentliyi bir araya getiren ve kenti turizm açısından cazibe merkezi haline getiren çok önemli alanlardır.

Özellikle estetik ve fonksiyonel mekânların oluşturulmasında bitkilerin büyük rolü vardır. Aynı zamanda peyzaj tasarımında kullanılan taş, duvar, yapı gibi sert zemin ve malzemelerin yumuşatılmasında önemli yer almaktadırlar. Bitkiler, yapısal anlamda kullanılan sert malzemeler ile doğal çevre arasında denge sağlayarak, onları doğa ile entegre edip insana yakın duruma getirmektedir. Bitkiler, bu hedefleri ancak belli bir zaman sürecinde gerçekleştirmekte ve peyzaja dördüncü boyutu (zaman) kazandırmaktadır. Bitkiler tasarımcıya boyut, biçim, doku, renk, hareket, ışık ve gölge etkileri yönünden çok çeşitli seçenekler sunmaktadırlar (Eroğlu ve Ark., 2005; Kuter ve Erdoğan, 2010). Bitkilendirilmiş mekânlar daima, estetik, güveni, nezih, temiz ve yaşanılabilir mekânlar olarak tanımlanarak tercih edilir.

Tarihi Kentlerde Dış Mekan Süs Bitkileri Kullanımı

Bitkisel tasarım mekanlarda estetik, fonksiyonel, ekolojik ve sembolik etkiler oluşturacak şekilde bitkilerin bir araya getirilmesidir. Bu amaçla bitkilerin ölçü, biçim, doku ve renk özelliklerinden yararlanılır (Acar, 2010).

Mekândaki elemanlar o mekânın temel karakterini oluşturur. Bu oluşumda elemanların fiziksel özellikleri belirleyicidir. Bu elemanlar tarihi özellik taşıyorsa alanda bu tema doğrultusunda kompozisyonlar yaratılmalıdır. Mekânın bu elemanlar eşliğinde belirli bir tema ve stil kazanması gerekir. Kompozisyonda mekândaki elemanlar ve formlar arasında uyumlu bir bağlantı kurulması hedeflenir.

Bölgenin tarihi teması ile alan kimlik bulacaktır ve görsel tema oluşacaktır. Bu temalar bitki türlerinin bir araya gelişlerindeki tasarım ilkelerini de belirler (Anonim, 1999). Tarihi alanda estetiğin sağlanmasında doğrudan katkı sağlayan bitkisel malzeme, avlular, bahçeler, yollar, meydanlar gibi öğeleri tanımlayacak biçimde kullanılmalı; bütünün ayrılmaz parçalarını oluşturmalıdırlar (Erdoğan, 2006).

Tarihi alanlarda bitkisel tasarımın aşamalarında alan araştırması önemli bir bölümdür. Öncelikle alanda yer alan tarihi mekânlar, kullanımları ve özellikleri belirlenir, mekânların birbiri ile ilişkileri kurulur. Bu alanların orijinal kullanımları hem kaynaklardan hem de kullanıcılarından belirlenir. Kullanıcıların istek ve ihtiyaçları anket ve bilgi formları ile belirlenir (Anonim, 1999).

Mekânın dinamik ve hareketli görünümünü sağlamak istiyorsak renkli ve farklı biçimlerde karışık bitkilendirme yapılmalıdır. Tekrarlar alanda ritim duygusunu verir. Peyzaj restorasyonu sırasında o tarihi dönemi ve yerleşim karakterini tamamlayacak tasarım çözümleri kullanılmalıdır. O tarihi dönemin sahip olduğu olanakların sürekliliğinin sağlanması amaçlanmalıdır. Bitkisel tasarım tarihi yapının karakteri ile tutarlı olmalıdır. Tarihi alanların tasarımında alanın mevcut misyonunu desteklemek gerekir. Tarihi alanın korunarak geliştirilmesinde bu alanların insanlara gurur verici ve geçmişten miras olduğu duygusunun yaşatılması kadar kuruluşlarındaki genel görünümlerinin bozulmaması da önemlidir. Bu alanların tarihsel karakterinin muhafaza edilmesi onların görsel bütünlüğünün korunması için kritik önem taşır. Örneğin tarihi mekânın ana giriş kapısı çevresi kaliteli peyzaj tasarımına sahip olursa girişin özelliklerini de iyileştirir (Anonim, 1999).

Tarihi nitelikli kentlerin sokak ve mekânlarının genelde dar olması ve bitki dikimine uygun yumuşak zeminin olmayışı en önemli kısıtlayıcı unsurdur. Bu şekilde dar sokaklarda budama, gerdirme ve bağlama tekniklerinin uygulandığı espalier uygulamaları alternatif tasarım sunabilecek ve farklı çözümlemeler sağlayacaktır (Nemutlu, 2012). Espalier uygulaması bitkisel potansiyelin artmasını sağlarken bölgenin özellikle turizm ve rekreasyonel kullanımını da artırarak ekonomik kazanç sağlayacaktır.

Bir espalier, bahçede yaşayan bir heykel gibidir. Özellikle başka bir bitki gelişiminin zor olduğu duvar önleri için espalier kullanımı, hem duvarın monotonluğunun bitki yaprakları ile kırılmasını sağlayacak, hem de farklı şekiller verilerek terbiye edilmiş bitkiler ile ilginç tasarımlar sergilenecektir (Wyman, 1969; Nemutlu, 2012). Taş yapıları ve avlulu mekânları ile tarihi dokusu korunmuş kentlerde yapıların görüntüsünü kapatmayarak terbiye edilmiş tasarım bitkileri kentin yeşil dokusunu artırırken mekânlara nitelik kazandıracaktır.

Bitki dikilerek yaşatılabilecek kadar toprak alanına sahip olmayan alanlarda ise kap içinde kullanımlar bu bitkilerin bakımlarının kolaylığı ve gereğinde yer değişimi mümkün olacağından uygun olacaktır. Yapılar ile bitkisel kompozisyonların uyumlu olması tarihi binaların özelliğinin ön plana çıkarılmasını sağlayacaktır (Şekil 1,2,3,4). Tarihi yapıların yakın çevresinde bitkisel tasarımlar yapılırken onların özelliklerinin ön plana çıkarılması ve estetik türlere yer verilmesi önemlidir (Şekil 5).

Bitkiler kültürel olarak anlamlar taşırlar. Dünyanın farklı kültürlere sahip toplumlarında bitkilere farklı anlamlar yüklenmiştir. Örneğin İslami inanışta "Hayat Ağacı" olarak Zeytin ağacı nitelendirilirken, Meksikalılarda Kaktüs, Şamanizm de Huş, Taoizm'de ise Şeftali ağacı nitelenmiştir (Cooper, 1979).

Bitkiler insanlarda farklı psikolojik etkiler de yaratmaktadır. Bitkilerin mekânların anlamlarını kuvvetlendirici şekilde tasarlanması, algılanabilir ve anlaşılabilir mekânlar oluşması bakımından önemlidir. Bu nedenle mekânlarla özdeşleştirilen bitkiler, mekânın anlamını destekleyici elemanlar olarak kullanılmalıdır. Bitkilerin kullanıldıkları mekânlara göre insan üzerinde yarattığı etki anketlerle belirlenmiş ve Çizelge 1'de sunulmuştur (Kalın, 1997).

Türklerde bitki kullanımını incelediğimizde İslamiyet öncesi ve sonrası dönemlerde dini özellik taşıdığı görülür. Bitkilerin bahçelerde süs amaçlı kullanımı Osmanlı Döneminde yaygınlaşmaktadır. Bu dönemde avlu bahçelerine çok önem verilmiş ve simetrik tasarımlar kullanılmıştır. Semerkant, Osmanlı İmparatorluğunun birinci döneminde (1299-1453) bahçelerle donatılmıştır. Doğuda gönül ferahlatıcı bahçe, batıda ise cennet bahçesi anlamına gelen bahçeler kurulur. İkinci dönemde (1453-1703) daha çok saray bahçeleri şeklinde kullanımlar görülür. Üçüncü dönemde

(1703-1730) Lale Devridir ve Türk bahçe sanatının en iyi dönemidir. Sadabat sarayı, informal sitili, geniş çim yüzeyi, budama ve su kullanımı ile önemlidir. (Gülez, 1989). Çizelge 2'de tarihi dönemlere göre dış mekan süs bitkisi amacı ile kullanılan bitkiler yer almaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Hızlı kentleşme süreci, kentlerde fiziksel çevrenin önemli bileşenlerinden olan tarihi çevreler üzerinde olumsuz etkilerde bulunmakta ve tarihi çevrelerin bütünlüğünü bozmaktadır. Bu tür olumsuz etkileri azaltmanın ve yönetmenin yolu da, tarihi çevrelerde koruma-yenileme çalışmalarını peyzaj yaklaşımı ile ele almak ve tarihi yapıları bahçeleri ile birlikte korumak zorunluluğudur.

Ülkemizdeki tarihi çevreler incelendiğinde, çevrelerinde çok az yeşil alan bulunduğu görülmektedir. Bu alanların yoğun kentleşme baskısından etkin korunması için yeşil alanlarla çevrelenmeleri gereklidir (Çelik, 2009).

Bu çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda, tarihî kentsel alanlarda peyzaj yaklaşımına yönelik şu öneriler geliştirilmiştir:

-Yerel yönetimler tarihi kent dokusunun korunması ve bakımı için yaptırımlar uygulamalıdır. Örneğin geleneksel konut sakinlerinin ev ya da iş yerlerinin bahçe ve balkonlarını bitki ile bezenmiş ve bakımlı tutmaları gibi. Bu yönde teşvikler ve özendirici stratejiler geliştirilmelidir (yarışmalar, ucuz, materyal temini vb).

-Bitkisel tasarımların doğru uygulanması için bilgilendirme toplantıları, eğitimler, eğitim materyalleri, yayınlar hazırlanmalı ve üniversiteler ile işbirliği sağlanmalıdır. Tarihi dokuda bitkilerin doğru kullanımı, bakımı, budanması ve bölge şartları ile ilgili uygulamalı eğitimler verilmeli.

-Tarihi yapı bahçesinde ve ya avlusunda mevcut ocak, tandır, kuyu gibi geleneksel öğeler korunmalı ve bitkisel tasarımlar bu yapıları desteklemelidir.

-Tarihi çevrede yer alacak çeşme, pergola, kamelya, bank donatı elemanları kamusal alanlarda döneme uygun malzemeler ile kullanılmalıdır. Yer döşemeleri ve diğer kent mobilyaları da bölgenin dokusuna uygun, mermer, pirinç, granit gibi malzemelerden yapılmalıdır. Aynı zamanda bahçe duvar ve kapılarının orijinalliği korunarak budanmış bitkiler ve sarılıcılar ile vurgulanmalıdır.

-Kent içinde yer verilecek tarihi alanlarda ziyaretçilerin rekreatif ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Engelliler, yaşlılar ve çocuklar düşünülerek tasarımlar yapılmalıdır.

-Kentin tarihi dokusu yoğun bitkilendirme ile kapatılmamalı, mekânların girişleri, yapıların malzemesi ve formları vurgulanmalı, yapıları ön plana çıkarmak amaçları ile bitki kullanılmalıdır.

-Kullanılacak bitki tür seçiminde bölge iklim şartları yanı sıra yapının tarihi dönemi dikkate alınmalıdır. Bitki kullanımında büyük ağaçlara kara yolu dışında yer verilmemeli, kent içi yeşil alanlarda küçük ve budanabilen türler, mevsimlik ve sarılıcı bitkiler kullanılmalıdır. Mevcut büyük ve dağınık formlu ağaçlar budama ve bağlama teknikleri ile terbiye edilmelidir.

-Kamusal alanlarda su öğesi bölgenin tarihi karakterine uygun tasarımlarla kullanıldığında yapı ile yeşil alanların doğal bir birliktelik içinde olması duygusunu yaratacaktır.

-Tarihi kent kimliğinin korunması, geliştirilmesi ve uygun bitkisel kullanımlara yer verilmesi için en etkin çözümlerden biri "*kentsel tasarım rehberi*"nin yerel yönetimlerince hazırlanması ve uygulanmasıdır.

-Tarihi kent niteliğinin ve karakterinin korunabilmesi, günümüz şartlarına uyarlanarak en doğru kullanımları, yerel yönetimlerin bitkisel malzeme üreten özel sektör ve üniversitelerde konudaki uzmanlar ile ortak çalışmalar yapması sayesinde gerçekleşebilecektir.

Kaynaklar

Acar, C., 2010. Kentsel Mekanlardaki Modern Bitkilendirme Tasarımlarında Süs Bitkilerinin Kullanımına Yönelik Yeni Yaklaşımlar. IV. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler Kitabı. Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Erdemli, Mersin.

Anonim, 1999. Landscape Design Guide. Air Mobility Command, Directorate of Civil Engineering, Scott AFB, America. http://www.wbdg.org/ccb/AF/AFDG/landscape.pdf Erişim Nisan 2013

Arel, A. 1994. Taşınmaz Eski Eser Korumacılığının Türkiye'deki Dayanılmaz Hafifliği. Mimarlık Dergisi, Sayı:255, İstanbul.

Bozhüyük, Z.R., 2007. Erzurum Kent Merkezindeki Bazı Tarihi Yapı ve Çevreleri Üzerine Görsel Etki Değerlendirmesi. Yüksek

Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 3-18, Erzurum.

Cervelli, J.A., 2005. Landscape Design with Plants: Creating Outdoor Rooms. Cooperative Extension Service. University of Kentucky-College of Agriculture. http://www.ca.uky.edu/agc/pubs/ho/ho62/ho62.pdf. Erişim Ekim 2012.

Cooper, C.J. 1979 An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols, First Edition, Thomas and Hudson L. Td, London.

Çelik, A., 2009. Tokat'ın Kentsel Donatı Alanları. Kırsal Çevre Yıllığı, ISSN 1303-9334. S,27.

Çelik, D. 2004. Kentsel peyzaj tasarımı kapsamında tarihi çevre yenileme çalışmalarının Peyzaj mimarlıgı açısından araştırılması: Beypazarı örneği. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Doktora tezi. 11-14, Ankara.

Doratlı, N. ve Önal, S., 2000. Tarihi Çevrelerde Kentsel Tasarım Stratejileri: Lefkose Arab Ahmet Bölgesi Canlandırma Projesinin Stratejik Yaklaşımlar Açısından Değerlendirilmesi. Mimar Sinan Üniversitesi 1. Kentsel Tasarım Haftası, 167, İstanbul.

Eckbo G. 1969, The Landscape we see. McGrow- Hill Book Company, 223 s., U.S.A.

Erdoğan E. 2006. Çevre ve Kent Estetiği. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi Yıl: 2006 Cilt:8 Sayı:9 S:68.

Eroğlu, E., Akıncı Kesim, G. ve Müderrisoğlu, H. 2005. Düzce kenti açık ve yeşil alanlarındaki bitkilerin tespiti ve bazı bitkisel tasarım ilkeleri yönünden değerlendirilmesi. Tarım Bilimleri Dergisi, 11 (3): 270-277.

Eruzun, C., 1987. Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi. Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Trakya Üniversitesi, 47-50, Edirne.

Eruzun, C., 1992. Korumada Kentsel Tasarım Boyutu ve Uygulama Sorunsalı. 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991. MSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 280-292, İstanbul.

Gülez, S. 1989. Park-Bahçe Peyzaj Mimarisi. KTÜ Orman Fakültesi Yayını:29. Trabzon.

Günay R. 1999, Türk ev geleneği ve Safranbolu evleri, 2. Baskı, Yapı endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Gürkan M. 2005. Yeni yasal düzenlemeler modeller ve araçlar. Kent Planlama ve Koruma Etkinlikleri-1. Koruma Sempozyumu. TMMOB Şehir Plancıları Odası. S: 65-69. Diyarbakır.

Kalın A., 1997. Bitkilerin Anlamsal Boyutu: Farklı Fonksiyondaki Bina ve Mekanlarla Anılabilen Bitkiler Üzerine Bir Araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.

Karadayı, G., 2000. Kent Kimliğinin Sürdürülebilirliği ve Görsel Etki Değerlendirmesi: Trabzon Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Koçan, N., 2010. Mudurnu (Bolu) Kentsel Sit Alanı Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2011, 11 (1): 44 – 45.

Köse, N.B., 2007. Kastamonu Taşköprü Tarihi Kent Dokusunun Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi.Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 66-69, Ankara.

Kuter, N., 2007. Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezi Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 35-114, Ankara.

Kuter, N., Erdoğan E., 2010. Çankırı Kentsel Sit Alanının Bitki Varlığı Açısından Değerlendirilmesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi 7 (2) Journal of Tekirdag Agricultural Faculty 105.

Lennard, S.H.C, Lennard, H.L., 1995. Liveable Cities Observed. A Source Book of Ideasand Images Gondolier Press, California.

Madran, E. 1994. Ulusal Koruma Planlaması Semineri II Üzerine. Mimarlık Dergisi, Sayı:256, İstanbul.

Nemutlu, F.E., 2012. Bitkisel Tasarımda Espalier Kullanımı ve Çanakkale Örneğinde İrdelenmesi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 43 (1), 89-100.

Özdemir, H., 2007. Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi, İstanbul-Zeyrek Örneğinde Bir İrdeleme. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas

Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1-38, Bartın.

Özdemir E.E, 2013. Daha Yaşanabilir Kentlere Doğru: Kentsel Açık Mekanlarda Öteki İçin Tasarım. 25 Th. International Building & Life Congress. 28-30 Mart 2013, S. 306. Bursa.

Öztürk, H., 2006. Edirne Kentinin Doğal ve Kültürel Özelliklerinin Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi.Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 10-11, Ankara.

Özyaba, M. vd. 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, ders notları, no:54, 424-467, Trabzon.

Relphe E. 1987. The modern urban landscape. The Johns Hopkins UniversityPress, Baltimore.

Seçen, E., A., 2011. Dolmabahçe Sarayı ve Bayıldım Bahçeleri 19. Yüzyıl Tasarım İlkeleri ve Bitkisel Restitüsyonu. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi,567 s, Ankara.

Wyman, D., 1969. Espaliered plants. The Arnold Arboretum ofHarvard University Jamaica Plain, Massachusetts 02130.V:29, No:8:49-59. http//printfu.org/espaliers. Erişim Temmuz 2011.

Unesco, 2011. (http://www.unesco.org.tr/resimler/PeyzajTavsiyeKarari.pdf) Erişim: Nisan 2013.

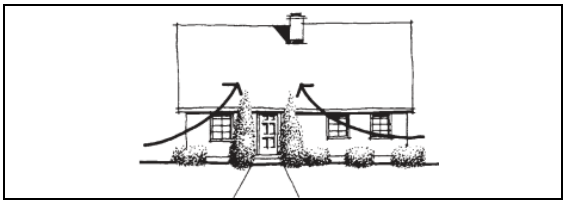
Yazgan, M.E. ve Erdoğan, E. 1992. Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama; Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları: 2. A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 205s.

Yılmaz, B., Kaya, L.G., Ateş, O., Memlük, Y., 2011. Geleneksel Yapıların Kentsel Mekanda Oluşturduğu Düzenin Bartın Kenti Örneğinde İncelenmesi. Inonu University Journal of Art and Design ISSN: 1309-9876 E-ISSN:1309-9884 Cilt/Vol.1 Sayı/No.1 (2011): 1-10

Şekiller

Şekil 1. Yapıdan uzaklaştıkça yükselen bitkiler, binanın boyu ile orantılı seçildiğinde köşelerine doğru yapıyı vurgular (Cervelli, 2005).

Şekil 2. Binanın girişinde bu şekilde herdem yeşil bitki kullanımı görüşü yanlış yönlendirir (Cervelli, 2005).

Şekil. 3. Olgunluk dönemlerinde büyük ölçülere ulaşabilen ağaçlar, binalara çok yakın dikildiği zaman yapıyı küçültür. Olgunlaştıkları zaman bitkiler yapıya hakim olur ve küçük görünmesini sağlar (Cervelli, 2005).

Şekil 4. Bina ile bitkilerin formunun uyumlu olması yapının vurgulanmasını sağlayacaktır (Cervelli, 2005).

Şekil 5. Tarihi bir yapının önünde bitkisel tasarım örneği.

Çizelgeler

Çizelge 1. Bitkilerin insan psikolojisinde yarattığı etki ve mekânlarda kullanımı

Bitki	**Etkisi**	**Çağrıştırdığı Kavram**	**Kullanım Mekanı**
Sedir, Servi, Kavak, Çınar, Palmiye,	Güç	Kudret, Görkem, Kalıcılık, Dayanıklılık	Saray/köşk, Üniversite binası, hükümet konağı, geleneksel konut
Servi, Çınar	Güç	Kudret, Görkem, Kalıcılık, Dayanıklılık	Cami/türbe, mezarlık,
Çınar, Ortanca, Dekoratif türler, Zambak vb. soğanlı	Güç, Pozitif	Kudret, kalıcılık, dayanıklılık, mutluluk, huzur, sevecenlik, neşe	Cadde ve meydan
Dekoratif türler. Söğüt, Akça ağaç, Akasya, Gülibrişim, Erguvan, Kiraz, Limon, Leylak	Hoşluk	Sevgi, sevecenlik, mutluluk, neşe, huzur	Geleneksel konut, Saray/köşk
Çalı grubu: Spirya, gül, mor salkım,	Hoşluk ve Estetik	Sevgi, sevecenlik, mutluluk, neşe, iyimserlik, huzur, zerafet.	Geleneksel konut
Çiçek grubu: Karanfil, zambak, lale, sardunya.	Estetik	Zerafet, masumiyet, güzellik	Geleneksel konut, Saray/köşk
Canlılık için: Çalı ve Dekoratif türler.	Negatif	Hüzün, soğuk	Hastane

Çizelge 2. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılan bitki türleri ve kullanım dönemleri (Seçen, 2011'den yararlanılarak hazırlanmıştır).

Ağaçlar								
Latince Adı	**Türkçe Adı**	**Dikim Dönemi**						
		? - 1600	**1600-1724**	**1839-1861**	**1861-1876**	**1876-1909**	**1909-1923**	**1923-?**
Acer palmatum	Japon akçaağacı							x
Acer negundo var. variegatum Jacques.	Alaca yapraklı akçaağaç							x
Aesculus carnea hayne.	Kırmızı çiçekli atkestanesi					x		
Aesculus hıppocastanum	Beyaz çiçekli atkestanesi						x	x
Ailanthus altissima	Kokar ağaç							x
Araucaria araucana	Maymun çıkmazı						x	x
Catalpa bignonoides	Katalpa							x
Chamaerops excelsa l.	Boylu tüylü palmiye							x
Cedrus deodora	Himalaya sediri					x	x	x
Cedrus libani.	Toros sediri			x				
Celtis australis	Çitlembik							x
Cephalotaxus harringtoia	Yalancı porsuk							x
Cunninghamia lanceolata.	Çin tırpan ağacı						x	x
Cupressus sempervırens	Servi		x	x				x
Eleagnus angustifolia	İğde	x						
Fagus sylvatica atropurpurea Kirchn.	Mor Avrupa Kayını					x		
Juglans regia	Ceviz						x	x
Ginkgo biloba	Mabet ağacı							x
Ligustrum vulgare	Adi kurtbağrı							x
Magnolia grandiflora	Büyük çiçekli manolya				x	x	x	
Magnolia soulangeana	Çin manolyası							x
Melia azedarach	Tespih Ağacı							x
Morus alba	Akdut							x
Paulownia tomentosa	Pavlonya							x
Picea abies	Avrupa ladini							x
Picea pungens glauca	Mavi ladin					x		x
Picea pungens glauca pendula	Sarkık dallı mavi ladin					x		
Pinus brutıa	Kızılçam							x
Pinus grifitthii	Ağlayan çam							x
Pinus nigra arnold.	Karaçam							x
Pinus pinea	Fıstık çamı							x
Pistacia terebinthus	Sakız Ağacı					x		
Platanus acerifolia	Akçaağaç yapraklı çınar ağacı					x		
Platanus occidentalis	Batı çınarı							x
Platanus orientalis	Doğu çınarı					x		x
Podocarpus macrophyllus	Taş Porsuğu							x
Prunus laurocerasus	Karayemiş							x
Prunus serrulata Kanzan	Kanzan kirazı							x
Punica granatum	Nar							x
Pseudotsuga heterophylla	Yalancı tsuga					x		
Salix babylonica	Salkım söğüt							x
Sophora japonica	Sofora						x	
Tilia argentea desf.	Ihlamur			x	x	x	x	
Ulmus glabra huds.	Karaağaç						x	
Washingtonıa filifera	Çöl palmiyesi					x		

Çalılar ve çok yıllık bahçe çiçekleri								
Latince Adı	**Türkçe Adı**							
Camellia japonica	Kamelya							x
Cornus sanguinea	Yabani kızılcık							x
Cortaderıa selloana	Pampas otu							x
Cotoneaster ssp	Dağ muşmulası							x
Euonymus japonica	Taflan							x
Hydrngea ssp.	Ortanca							x
Jasminum officinale	Beyaz yasemin	x						
Lagerstromıa indica	Oya ağacı							x
Laurus nobilis	Defne							x
Laurocerasus officinalis	Karayemiş							x
Taxus baccata	Porsuk						x	x
Philadelphus coranarius	Filbahri	x						
Rosa ssp.	Baston gül							
Syringa vulgaris	Leylak	x						
Viburnum tinus	Herdem Yeşil Kartopu							x
Anemone coronaria	Manisa lalesi	x						
Byzantine gladiolus	İstanbul kılıç çiçeği	x						
Centaurea mochata	Peygamber çiçeği		x					
Crocus angustifolius	Dar yapraklı çiğdem	x						
Dianthus caryophyllus	Karanfil	x						
Fritillaria imperialis	Ağlayan gelin çiçeği	x						
Galanthus plicatus spp.	İstanbul kardeleni		x					
Hemerocallis spp.	Gün güzeli		x					
Hyacinthus spp.	Sümbül çeşitleri	x						
Iris pallida	Mavi süsen	x						
Iris susiana	Kurt kulağı	x						
Lilium candidum	Akzambak	x						
Lilium chalcedonicum	Kadıköy zambağı	x						
Lychnis chalcedonica	Kırmızı çiçekli yalancı karanfil		x					
Muscari moschatum	Müskülüm/misk sümbülü	x						
Narcissus spp.	Nergis çeşitleri	x						
Papaver somniferum	Haşhaş	x						
Poenia officinalis	Şakayık	x						
Primula acaulis	Pembe çuha çiçeği		x					
Ranunculus asiaticus	Acem düğünçiçeği	x						
Tulipa spp.	Lale çeşitleri	x						
Viburnum tinus	Herdem yeşil kartopu							x